

Hizkuntz interferentzia

«Hizkuntz interferentzia» gogotan ikertu duten zientziak, batzuk dira: →linguistika, esate baterako, →psikolinguistika, →soziolinguistika edo-ta pedagogia; eta horietako bakoitzak oso modu desberdinetara egin du.

Hemengo gure honetan, hizkuntz interferentziaren fenomeno horren aurkezpena, linguistikaren aldetik hurbiltzen gaitzaizkiolarik saiaturako gara egiten.

Hizkuntzalaritzaren eskola guztien azterketetan ukitu da fenomeno hau, zuzenki edo zeharbidez; baina modu desberdinetan. Hitzak berak, bestalde, ez du ikerlan guztiotan →adiera bakunik, ez bakarrik, ezta maila bera ere; zeren-eta zenbait aldiz, beste hizkuntza baten eraginaz gertatzen diren nolanhiko aldaketak, hizkuntz interferentziazat hartu ohi bait dira; baina beste batzutan, berriz, aldaketa horietako batzuk bakarrik aitoritzen dira halakotzat. Interferentziaren definizioaren kezka, horretara, erizpide hertsia go honetan agertzen da; eta, bide beretik, honetan ere ematen da «hizkuntz →mailegu»ekiko, «hizkuntz integrazio»-arekiko, eta abarrekiko, mugaketa garbitu beharra.

M. Van Overbeke-k, honi buruz, hizkuntz interferentziak egituratzeko eta sailkatzeko →aurkakotasun →bitarrak zein diren honela proposatzen digu:

— «interferentzia-gertabide» / «interferentzia-ondorio», →sinkroniaren alderditik; eta beste hizkuntzak eragindako hizkuntz →aldaketa, mementu batez eta hizkuntzaren egituraren alderditik begiratzen delarik.

— «Interferentzia aurreraeraginkorra» / «interferentzia atzeraeraginkorra». Lehenengoetan, lehendabizi ikasitako hizkuntzak kutsatzen du bigarrena bere eraginaz; bigarrenetan, berriz, alderantziz gertatzen delarik.

— →Kodearekiko interferentziak» / «jokabide soziolinguistikoekiko interferentziak». Alegia, eragin horiek hizkuntza bera ukitzen dutelarik; edo-ta, alderantziz, guztiz zuzena edo gramatikaren arabera moldatua den egintza linguistiko baten desegokitasun hutsak direlarik, de-

la inguramenduari, dela komunikazio-egintzari buruz.

— «Forma hautazkoen interferentziak» / «forma derrigorrezkoen interferentziak». Eman dezagun esakera bat hizkuntzetako batetan libroa dela, →hautazkoa (eta erredundantziakoa, beraz); eta beste hizkuntzan ere hautazkotzat ematen dela, nahiz bigarren honetan derrigorrezkoa izan. Horixe da interferentzi mota hau. Adibidez: berezketa hautazkotzat har daitezke, euskaraz, ondoko bi ebakera hauek: [es taɔ] / [es daɔ]. Gaztelaniaz, aldiz, derrigorrezko berezketa dugu: [este Fulano] / [es de Fulano].

— «Interferentzia segmentala» / «interferentzia suprasegmentala». Alegia, segun-eta →fonema, →morfema edo →hitzei buruz gertatzen den, ala →azentu, →intonazio, →etenaldi, eta antzekoei buruz.

— «Lehen artikulaziozko interferentzia» / «bigarren artikulaziozko interferentzia». Alegia, fonemen edo →fonologia orokorraren mailan ala →monemen, lexikoaren, eta abarren, mailan gertatzen ote den arabera.

— «Gramatikazko interferentzia» / «lexikozko interferentzia». →Sintaxi-ordenan, →komuntaduran, eta abar, gertatzen den arabera; edo-ta, alderantziz, hitzen mailegutzan.

— «Morfologi interferentzia» / «sintaxi interferentzia», nahiz kasu askotan bion arteko mugaketa egiten zaila izan.

Horrez gainera, beste interferentzi mota batzuk berez daitezke. Esate baterako:

— «Sintaxi-interferentzia» / «semantika-interferentzia».

— «Sinkroni interferentzia» / «diakroni interferentzia». Segun-eta mementu batez gertatua den, ala hizkuntzaren kondairan barrena. Eta abar.

M. Van Dverbeke-k berak, konparatistengandik hasi eta gaur arteko linguistika-kondaira eginez interferentziaren fenomeno nola aztertu izan den eskaintzen digu ikusmira askizkoan. Eta hiru epe berezten ditu:

1) «Hizkuntz ukipenaren ohizko teoriarena». Hauen artean amerikar estruktu-

ralistenak nabarmen eraz litezke (Sapir, Bloomfield, eta abar).

2) «Gerra-ondoko hizkuntzalaritzako interferentzi teoriena»; batez ere Estatu Batuetan eta elebitasunezko egoera zehatzen ikerketen aldetik ikusia. Jadanik klasiko bihurtu diren U. →Weinreich eta E. Haugen-en idazlanak azpimarra litezke.

3) «Gaur egungo hizkuntz interferentzia»ri buruzko teoriena; 60ko hamarkadatik honunzkoena, alegia.

Hirugarren epe hau oso banaturik agertzen zaigu. Baina, gutxienez, ondoko hiru joera hauek bederen berez bide daitezke:

a) Estrukturalista eta taxonomikoa. Aurreko epeko lanetan zegoen hoberena biltzen da honetan; eta linguistika kontrastiboan eta eskola estrukturalistetan agertutako berrikuntza batzuk ere biltzen dira. Adibidez, «→ezaugarri →bereizle minimo»en berezketari eta erabilpenari dagokionez, batez ere fonologiazko eta lexiko-semantikazko interferentziak.

Joera honen barruan, W. F. Mackey-ren lan batzuk gailen litezke. Adibidez: interferentzia eta hizkuntz integrazioa ikertzeko proposatzen digun →eredua; baita haren kuantifikaziozko ikerbideak ere, *Bilinguisme et Contact des Langues* delakoan.

b) Joera sortzaile-bihurtzailea; zeharbidez bederen, ikertzaileek «hizkuntz →aldaketa» aztergai dutenean (diakronikoa izan, edo textuinguruzkoa, edo pragmatikoa, edo-ta soziologikoa, eta abar); «hizkuntzazko erratuak», «hizkuntz hiperzuzenketa», eta abar; elebidunaren →gaitasun linguistikoa zinez bikuna ote den, ala gaitasun *bakar bat* ote duen bi hizkuntzei buruz, hein batez antzua (zeren-eta elebakarraren →konpetentzian ere, hizkuntzazko azpi-sistema mordo zabal bat bait dago, hizkuntza osatzen duten →hizkera-moten multzoaren arabera; eta elebakar bakoitzak, alde edo molde, azpi-sistema mordo hori bait dauka barruan, hobeki ala trakeskiago integraturik); eta, hein batez ere, →hiztun elebidunarengan, hiztun bakar horrengan jatorriz bi hizkuntza diferenteren azpi-

sistemen multzoan zeuden horien integraziaile ere bai.

c) Matematiko-zenbatasunezkoa dei genezakeen joera. Hemen sartuko genituzke estatistika-pleguko lan batzuk; hizkuntz interferentzia gertabide zibernetiko edo hizkuntz ekonomiazko gertabide baten ondorio bezala ikertzen dutenak; eta abar. M. Van Overbeke-ren beraren idazlan batzuk, sail honetan sar litezke.

M. J. Azurmendi
Itz.: Txillardegia

Hizkuntz maila

nivel de lengua / niveau de langue / language level

Edozein hizkuntzatan egiaztatzen da, zenbait erabilera ingurune jakin batzuetan bakarrik agertzen dela, beste zenbait beste ingurune jakin batzuetan agertzen den bitartean. Hizkuntza →erkidearen erabilpen hautako bakoitzak bere jatorri-ingurunearen prestigio bera edukitzen du edo haren mesprezu bera jasaten. *Hizkuntz maila* nozioa, beraz, gizartea klasetan edo mota desberdinetako taldetan banatua egoteari lotua dago. Zein ingurunetan aurkitzen diren, maila desberdin asko erabil ditzakete →hiztunek.

Desberdintasunak, batzutan, lexikoan bakarrik agertzen dira (→argota eta hizkuntza arrunta, hitz-altxor teknikoa eta hizkuntza arrunta); beste batzutan, lexikoan ez-ezik, →fonetikan, morfologian eta →sintaxian ere ematen dira (hizkuntza landua eta herri-hizkuntza, hizkuntza arrunta eta patois delakoa). Hizkuntza ofizialetik gertu dauden →dialektoek herri-hizkuntz funtzioa bete dezakete.

Dena dela, edozein hizkuntz →egoeratan, ondoko maila hauek beti aurkitzen dira: *hizkuntza zaindua*, jakintsuen barrutian lantzen den →hizketa kultuari hurbiltzera jotzen duena: *hizkuntza arrunta*, herriko hizketaren erabilerei jarraitzen saiatzen dena, eta →*patois hizketak*.

Hizkuntz menpekotasuna

«→Hizkuntz ukipenari» datzekion ondorio gertagarrietako bat da «hizkuntz menpekotasuna».

Hizkuntz komunitate edo gizarte bakoitzak, baditu, eskuarki, ongi mugatutako ezaugarri linguistiko, soziolinguistiko eta soziologikoak. Orain, dena dela,